SPRAWOZDANIE MERYTORYCZNE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ

„EDUKACJA MEDIALNA 4.0: KOMPETENCJE – SPRAWCZOŚĆ – RYZYKA – INSTYTUCJE"

18–19 listopada 2026 r. | konferencja online

Organizator: Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Filologii Polskiej, Ośrodek Badań nad Mediami i Forum Metodologiczne Młodych Badaczy Mediów OBnM.

Przewodnicząca Komitetu Organizacyjnego: prof. dr hab. Agnieszka Ogonowska
Sekretarz Komitetu Organizacyjnego: dr Bożena Jaskowska
Członkini Komitetu Organizacyjnego: mgr Martyna Jankowska (Szkoła Doktorska UKEN).

1. Charakterystyka i cele konferencji

Międzynarodowa konferencja naukowa „Edukacja medialna 4.0: Kompetencje – Sprawczość – Ryzyka – Instytucje" została poświęcona współczesnym przemianom edukacji medialnej w warunkach dynamicznego rozwoju technologii cyfrowych, upowszechnienia generatywnej sztucznej inteligencji oraz postępującej algorytmizacji komunikacji społecznej. Jej zasadniczym celem było stworzenie interdyscyplinarnej przestrzeni wymiany wiedzy i doświadczeń badawczych dotyczących nowych modeli kształcenia kompetencji medialnych, cyfrowych i kompetencji związanych ze sztuczną inteligencją, a także ich znaczenia dla indywidualnej i społecznej sprawczości, bezpieczeństwa informacyjnego, dobrostanu oraz uczestnictwa obywatelskiego.

Punktem wyjścia dla organizacji wydarzenia było założenie, że współczesna edukacja medialna nie może ograniczać się do rozwijania umiejętności technicznej obsługi narzędzi i dostępu do informacji. Wymaga ona znacznie szerszego podejścia, uwzględniającego krytyczną analizę treści, rozumienie mechanizmów funkcjonowania platform cyfrowych i systemów algorytmicznych, świadome zarządzanie własną aktywnością medialną, odpowiedzialne korzystanie z generatywnej AI oraz zdolność do podejmowania samodzielnych decyzji w środowisku cyfrowym.

Istotnym założeniem konferencji było również powiązanie perspektywy indywidualnej z wymiarem społecznym i instytucjonalnym. Kompetencje medialne i cyfrowe potraktowano nie tylko jako zasoby jednostki, lecz także jako element szerszego systemu relacji, praktyk edukacyjnych, rozwiązań organizacyjnych i regulacji prawnych. W tym ujęciu sprawczość cyfrowa, odporność na manipulację i bezpieczeństwo informacyjne zależą zarówno od przygotowania użytkowników, jak i od jakości środowiska edukacyjnego, wsparcia społecznego oraz odpowiedzialności instytucji.

Konferencja miała charakter międzynarodowy i interdyscyplinarny. W programie znalazły się wystąpienia przedstawicieli ośrodków akademickich i instytucji z Polski oraz innych krajów europejskich, m.in. Portugalii, Hiszpanii, Włoch, Finlandii, Francji, Słowacji, Węgier, Bułgarii, Niemiec, Bośni i Hercegowiny oraz Serbii. Reprezentowane były nauki o komunikacji społecznej i mediach, pedagogika, psychologia, socjologia, nauki prawne, informatyka, medioznawstwo, nauki o informacji oraz praktyka edukacyjna.

Tak skonstruowany program umożliwił analizę edukacji medialnej z perspektywy zarówno teoretycznej, jak i empirycznej, metodologicznej, prawnej oraz aplikacyjnej. Szczególne znaczenie miało zestawienie doświadczeń różnych systemów edukacyjnych i instytucjonalnych, pozwalające spojrzeć na edukację medialną jako na wspólne wyzwanie współczesnych społeczeństw demokratycznych.

Konferencja stanowi również ważny element działalności **Forum Metodologicznego Młodych Badaczy Mediów,** tworząc przestrzeń do prezentacji i dyskusji nad wynikami badań prowadzonych przez jego przedstawicieli – badaczy znajdujących się na wczesnym etapie kariery naukowej. Ich obecność podkreśla znaczenie międzypokoleniowej wymiany doświadczeń, rozwijania kompetencji metodologicznych oraz wspierania młodych naukowców w międzynarodowym środowisku akademickim.

2. Struktura konferencji i zakres tematyczny

Program konferencji obejmował dwa dni obrad, 10 sesji tematycznych, w tym dwie podzielone na równoległe bloki (5A i 5B oraz 9A i 9B), co łącznie dało 12 bloków sesyjnych. Zgromadzony materiał naukowy został przedstawiony w dwujęzycznej, polsko-angielskiej księdze abstraktów.

Struktura wydarzenia odzwierciedlała cztery zasadnicze obszary problemowe wskazane w jego tytule:

- **Kompetencje** – rozumiane jako zintegrowany zestaw umiejętności technicznych, informacyjnych, krytycznych, komunikacyjnych, twórczych, etycznych i obywatelskich.
- **Sprawczość** – odnosząca się do autonomii poznawczej, zdolności podejmowania decyzji, twórczego wykorzystania mediów oraz uczestnictwa w życiu społecznym.
- **Ryzyka** – obejmujące dezinformację, manipulację, cyberzagrożenia, nadużycia AI, naruszenia prywatności, problemy z samoregulacją i negatywne konsekwencje korzystania z mediów cyfrowych.
- **Instytucje** – analizowane jako podmioty odpowiedzialne za tworzenie warunków rozwoju kompetencji, ochronę użytkowników, kształtowanie polityk edukacyjnych oraz zapewnianie odpowiedzialnego wdrażania technologii.

Zasadniczą wartością takiego układu było odejście od traktowania wymienionych zagadnień jako odrębnych obszarów. Program pozwalał analizować ich wzajemne zależności, wskazując, że rozwój kompetencji nie zawsze prowadzi automatycznie do wzrostu sprawczości, a rozpoznawanie zagrożeń nie jest równoznaczne ze zdolnością do skutecznego przeciwdziałania ich konsekwencjom.

3. Najważniejsze obszary problemowe i wkład naukowy poszczególnych sesji

3.1. Ewolucja edukacji medialnej i krytyczna edukacja w zakresie sztucznej inteligencji

Pierwsza sesja, zatytułowana „Media literacy, AI and education", koncentrowała się na przemianach edukacji medialnej w ostatnich dwóch dekadach oraz na nowych wyzwaniach związanych z wykorzystaniem sztucznej inteligencji w edukacji i badaniach naukowych.

Wystąpienie Vítora Tomégo, „Media Education core topics in the last 20 years", przedstawiało ewolucję najważniejszych zagadnień edukacji medialnej, od początkowej edukacji cyfrowej i szkolnych form komunikacji medialnej po problematykę mediów społecznościowych, obywatelstwa cyfrowego, dezinformacji i kompetencji AI. Istotnym elementem tej perspektywy było zwrócenie uwagi na zmianę warunków edukacyjnych: od niedoboru zasobów informacyjnych do ich nadmiaru, od tradycyjnych form nauczania do modeli hybrydowych oraz od oceny indywidualnych efektów kształcenia do pytania o trwały wpływ edukacji na postawy obywatelskie.

Wystąpienie Richarda Rogersa, „Chatbots for Internet Research: A Critical Reflection", podejmowało problem wykorzystania chatbotów w badaniach społecznych i humanistycznych. Szczególnie istotne były zagadnienia wiarygodności wyników generowanych przez modele językowe, rozbieżności między rezultatami uzyskiwanymi przez badacza i system AI, wpływu platformy na dane badawcze oraz konieczności audytowania mechanizmów ograniczających odpowiedzi chatbotów.

Maria Ranieri w referacie „Beyond Technical Skills: Critical and Ethical AI Literacy for Education and Democratic Citizenship" przedstawiła szerokie rozumienie kompetencji AI, obejmujące nie tylko wymiar operacyjny i poznawczy, lecz również krytyczny i etyczny. W tej perspektywie kluczowe znaczenie ma zdolność rozpoznawania uprzedzeń algorytmicznych, nieprzejrzystości systemów, problemów prywatności i odpowiedzialności za decyzje podejmowane z udziałem sztucznej inteligencji.

Zestawienie tych trzech wystąpień wyznaczało ważny kierunek całej konferencji: przejście od edukacji rozumianej jako przygotowanie do korzystania z technologii do edukacji rozwijającej zdolność rozumienia, oceniania i współkształtowania środowiska technologicznego. Kompetencje AI zostały w tym ujęciu powiązane z odpowiedzialnością społeczną i obywatelską.

3.2. Metodologia badań, zarządzanie danymi i instytucjonalny wymiar edukacji

Druga sesja, „Research methods and knowledge practices", koncentrowała się na zmianach w sposobach tworzenia, organizowania i weryfikowania wiedzy w środowisku cyfrowym.

Paulo Jorge de Almeida Falcão Alves podjął problem wpływu sztucznej inteligencji na praktyki uczenia się w szkolnictwie wyższym, zwracając uwagę na potrzebę badania sposobów korzystania przez studentów z narzędzi AI, częstotliwości ich używania i wpływu na realizację zadań akademickich.

Mari Vállez i Lydia Sánchez przedstawiły problematykę zarządzania danymi badawczymi w naukach o komunikacji. Szczególne znaczenie miało wskazanie, że zarządzanie danymi nie powinno być traktowane jako dodatkowa czynność administracyjna, lecz jako integralna część metodologii badawczej. Współczesne badania wykorzystują bowiem zróżnicowane źródła danych: wywiady, ankiety, treści mediów społecznościowych, dane pozyskiwane przez API, web scraping, wyniki wyszukiwarek oraz materiały generowane przez AI. Wymaga to odpowiedniego dokumentowania procedur, przechowywania materiałów, kontroli jakości i zapewnienia możliwości ponownego wykorzystania danych.

Wspólnym mianownikiem tej sesji było przekonanie, że Edukacja 4.0 wymaga nie tylko nowych treści kształcenia, ale także przemyślenia metodologii badań, organizacji wiedzy, praktyk akademickich i instytucjonalnych modeli kształcenia.

3.3. Kompetencje cyfrowe, dobrostan i sprawczość społeczna

Trzecia sesja, „Edukacja medialna, dobrostan i sprawczość", stanowiła jeden z najważniejszych punktów programu z perspektywy rozwijania pozytywnego i podmiotowego modelu edukacji medialnej.

Wystąpienie Agnieszki Ogonowskiej i Bożeny Jaskowskiej „Kompetencje cyfrowe a dobrostan młodych dorosłych – raport z badań OBnM" przedstawiało wyniki międzynarodowego badania pilotażowego przeprowadzonego w maju i czerwcu 2026 r. wśród 267 studentów z Polski, Hiszpanii i Słowacji. Badanie wykorzystało autorski kwestionariusz oparty na europejskim modelu DigComp oraz pięciowymiarowym modelu dobrostanu PERMA.

Uzyskane wyniki wskazały na podobieństwo profili kompetencji cyfrowych w trzech badanych grupach. Respondenci najwyżej oceniali swoje umiejętności komunikacyjne i rozwiązywania problemów, niżej natomiast kompetencje związane z tworzeniem treści cyfrowych, krytyczną oceną informacji i samoregulacją.

Szczególnie interesująca była rozbieżność między deklarowaną zdolnością rozpoznawania zagrożeń cyfrowych (83,9%) a umiejętnością kontrolowania czasu spędzanego online (38,6%). Wynik ten wskazuje na istotną lukę między świadomością zagrożeń a praktyczną zdolnością zarządzania własnym zachowaniem w środowisku cyfrowym.

Stwierdzono również istotną dodatnią korelację pomiędzy ogólnym poziomem samooceny kompetencji cyfrowych a dobrostanem ($\rho = 0{,}56$; $p < 0{,}001$). Najsilniejsze związki dotyczyły sprawczości cyfrowej i poczucia osiągnięć oraz tworzenia treści cyfrowych i poczucia sensu. Kompetencje informacyjne wykazywały słabsze związki z dobrostanem.

Wyniki te dostarczają empirycznej przesłanki do rozwijania modelu Pozytywnej Edukacji Medialnej 4.0 (PEM 4.0), integrującego rozwój kompetencji medialnych i cyfrowych z budowaniem dobrostanu, sprawczości, kreatywności, krytycznej refleksji i samoregulacji. Należy przy tym podkreślić, że badanie miało charakter pilotażowy i korelacyjny, dlatego stwierdzonych zależności nie można interpretować jako związków przyczynowo-skutkowych.

Justyna Staszczyk zaprezentowała Studencki Punkt Konsultacji Cyfrowych jako przykład działań uczelni na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu i wzmacniania sprawczości obywatelskiej mieszkańców. Wystąpienie wskazywało na znaczenie bezpośredniego wsparcia edukacyjnego w korzystaniu z usług publicznych i na możliwość rozwijania społecznej odpowiedzialności uczelni.

Bartłomiej Chrzanowski podjął problem sprawczości medialnej i rezyliencji na przykładzie dwóch przypadków uczestników filmoterapii czynnej. Szczególnie istotny był wniosek, że samo doświadczenie twórczości medialnej nie gwarantuje trwałej zmiany rozwojowej. Efekty takich działań zależą również od indywidualnych zasobów, możliwości ekspresji emocjonalnej i długofalowego wsparcia wychowawczego.

Sylwia Galanciak przedstawiła natomiast związki między doświadczeniem agresji elektronicznej a zdrowiem psychicznym młodych dorosłych. Wykorzystanie narzędzi DASS-21, SES i testu uzależnienia od Internetu w badaniu 575 studentów pozwoliło uwzględnić współwystępowanie doświadczeń hejtu, objawów depresji, lęku i stresu oraz problematycznego korzystania z Internetu.

Całość tej sesji pokazywała, że edukacja medialna powinna uwzględniać zarówno zasoby jednostki, jak i jej podatność na negatywne oddziaływania środowiska cyfrowego. Ważnym kierunkiem staje się zatem łączenie kompetencji, sprawczości i dobrostanu z perspektywą psychologiczną, pedagogiczną i społeczną.

3.4. Sztuczna inteligencja, dezinformacja i krytyczna sprawczość

Czwarta sesja, „AI, misinformation and critical agency", koncentrowała się na przemianach autorstwa, wiarygodności i krytycznej oceny informacji w warunkach upowszechnienia generatywnej AI.

Jagoda Macios przedstawiła problem automatycznej oceny prac pisemnych przez modele językowe, koncentrując się na rozbieżnościach pomiędzy ocenami wystawianymi przez egzaminatorów i system AI. Analiza 74 prac maturalnych z języka angielskiego pokazywała, że pozorna zgodność ocen sumarycznych może ukrywać różnice w ocenie poszczególnych kryteriów. Jest to istotne zagadnienie dla edukacji, ponieważ wskazuje na konieczność krytycznej oceny automatyzacji procesów ewaluacyjnych.

Edita Štrbová zwróciła uwagę na różnicę między rzeczywistymi motywacjami osób udostępniających dezinformację a motywacjami przypisywanymi im przez innych użytkowników. Wystąpienie przesuwało punkt ciężkości z pytania o zdolność rozpoznawania fałszywych informacji na analizę społecznych, emocjonalnych i komunikacyjnych powodów ich rozpowszechniania.

Georgina Kiss-Kozma przedstawiła wyniki badań dotyczących manipulacji i wiarygodności komunikacji politycznej online wśród młodzieży węgierskiej. Wskazano, że rozpoznawanie manipulacyjnego charakteru fałszywych profili nie rozwiązuje automatycznie problemu oceny wiarygodności aktorów politycznych i liderów opinii.

Wspólnym wnioskiem tej sesji była potrzeba rozszerzenia edukacji medialnej poza tradycyjny fact-checking. Współczesny użytkownik powinien rozumieć nie tylko to, czy dana informacja jest prawdziwa, ale również w jaki sposób powstała, kto ją rozpowszechnia, jakie mechanizmy wpływu wykorzystuje i jakie interesy mogą stać za jej obecnością w przestrzeni publicznej.

3.5. Dezinformacja, chatboty, bezpieczeństwo i krytyczne myślenie

Sesja 5A koncentrowała się na nowych mechanizmach manipulacji informacyjnej, w tym na zagrożeniach związanych z generatywną sztuczną inteligencją.

Hubert Nowakowski podjął problem krytycznej oceny odpowiedzi generatywnych chatbotów, wskazując, że weryfikacja faktograficzna nie wyczerpuje zakresu niezbędnych kompetencji. Istotne jest również rozpoznawanie sposobów selekcji informacji, mechanizmów odmowy, łagodzenia wypowiedzi i zmienności rezultatów generowanych przez systemy AI.

Jakub Fila zwrócił uwagę na mniej oczywisty aspekt cyberbezpieczeństwa, czyli możliwość celowego oszukiwania systemów wizyjnych AI poprzez manipulowanie obrazem. Analiza ataków adwersaryjnych pokazywała, że algorytmy mogą błędnie interpretować rzeczywistość nawet wtedy, gdy obraz pozostaje czytelny dla człowieka. Zagadnienie to rozszerza rozumienie bezpieczeństwa cyfrowego o problem ograniczeń percepcji maszynowej.

Maria Ślugaj przedstawiła mechanizmy powstawania i rozpowszechniania legend internetowych, odwołując się do zjawiska kaskady informacyjnej, społecznego dowodu słuszności i emocjonalności przekazu. Przypadek internetowej narracji dotyczącej gry „Niebieski Wieloryb" pozwalał analizować proces, w którym informacja o niepewnym statusie uzyskuje rangę powszechnie uznawanego faktu.

Sara Szydło podjęła problem deepfake'ów i dezinformacji w kontekście bezpieczeństwa lotniczego. Szczególne znaczenie miała analiza emocjonalnych reakcji odbiorców na fałszywe doniesienia o katastrofach i zmanipulowane materiały audiowizualne.

Równoległa sesja 5B, „Prawo, obywatelskość i edukacja cyfrowa", poszerzała tę problematykę o wymiar instytucjonalny i normatywny.

Kinga Werens analizowała znaczenie kompetencji medialnych w zawodach pomocowych, wskazując na ich związek z jakością komunikacji, odpowiedzialnością zawodową i bezpieczeństwem osób korzystających ze wsparcia.

Magdalena Popczyk podjęła problem dozwolonego użytku i prawa autorskiego jako elementu kompetencji medialnych dziennikarzy. Wystąpienie wskazywało, że odpowiedzialne tworzenie i rozpowszechnianie treści wymaga nie tylko sprawności technicznej, lecz również świadomości prawnej i etycznej.

Gabriela Romaniuk skoncentrowała się na roli instytucji państwowych w edukacji medialnej, wskazując na potrzebę lepszej koordynacji działań takich podmiotów jak KRRiT, UODO i NASK.

Patryk Szklarz przedstawił ewolucję podejścia Unii Europejskiej do edukacji medialnej: od wspierania podstawowych kompetencji cyfrowych, przez rozwijanie krytycznego odbioru mediów, po wzmacnianie odporności na manipulację i dezinformację.

Zestawienie obu równoległych sesji pokazywało, że przeciwdziałanie dezinformacji wymaga jednoczesnego rozwijania kompetencji indywidualnych, odpowiednich regulacji prawnych i skutecznych mechanizmów współpracy instytucjonalnej.

3.6. Międzypokoleniowa edukacja medialna i kompetencje AI

Drugi dzień konferencji rozpoczęła sesja „Media literacy research and intergenerational AI", poświęcona rozwojowi edukacji medialnej w różnych środowiskach społecznych i grupach wiekowych.

Laura López Romero przedstawiła inicjatywy edukacyjne organizacji dziennikarskich w Andaluzji, ukazując znaczenie środowisk zawodowych mediów w rozwijaniu kompetencji medialnych dzieci i młodzieży.

Sirkku Kotilainen skoncentrowała się na kompetencjach AI, dezinformacji i obywatelstwie cyfrowym młodych ludzi. Szczególne znaczenie miała perspektywa badań nad doświadczeniami dzieci i młodzieży oraz praktycznych metod rozwijania ich krytycznej świadomości medialnej.

Łukasz Tomczyk zaprezentował międzypokoleniową edukację AI na przykładzie projektu PRODIGI. Wystąpienie dotyczyło możliwości wykorzystania potencjału młodszych pokoleń w edukacji osób starszych, przy jednoczesnym uwzględnieniu ryzyka pogłębiania wykluczenia cyfrowego i potrzeby rozwijania umiejętności krytycznego oraz bezpiecznego korzystania z narzędzi generatywnej AI.

Ważnym wnioskiem tej sesji było podkreślenie, że edukacja medialna nie powinna być adresowana wyłącznie do dzieci i młodzieży. Wymaga podejścia całożyciowego, obejmującego również osoby starsze, nauczycieli, rodziców i przedstawicieli różnych grup zawodowych.

3.7. Generatywna AI: badania, ocena, odpowiedzialność i kompetencje

Sesja siódma koncentrowała się na praktycznych i metodologicznych konsekwencjach wdrażania generatywnej sztucznej inteligencji.

Justyna Staszczyk przedstawiła obowiązki uczelni jako podmiotów stosujących systemy AI w świetle art. 4 unijnego rozporządzenia AI Act. Wystąpienie wskazywało na instytucjonalny wymiar odpowiedzialności za zapewnienie odpowiedniego poziomu kompetencji w zakresie sztucznej inteligencji wśród pracowników, nauczycieli akademickich i studentów.

Zespół Władysława M. Kolasy, Michała Rogoża, Mileny Gajewskiej, Weroniki Gorajczyk i Piotra Bukańskiego zaprezentował wizualny audyt modeli generatywnych jako przykład metody badawczej, którą można wykorzystać również w edukacji medialnej. Analiza 895 obrazów wygenerowanych w ramach projektu „AI Dreams of Russian Propaganda" pozwalała zwrócić uwagę na konieczność systematycznego testowania modeli, dokumentowania warunków generowania i krytycznej oceny ich rezultatów.

Małgorzata Kowalska-Chrzanowska, Krzysztof Wieniecki i Władysław M. Kolasa podjęli problem wizualnych zniekształceń postaci historycznych generowanych przez AI. Analiza obrazów Jadwigi Andegaweńskiej i Emilii Plater pokazywała, że materiały syntetyczne mogą przyjmować formę pozornie dokumentalnych reprezentacji przeszłości, mimo braku historycznego odpowiednika. Problem ten ma szczególne znaczenie dla edukacji medialnej i historycznej, ponieważ wymaga rozwijania kompetencji krytycznej interpretacji obrazów.

Karolina Jeleń i Aldona Guzik przedstawiły zagadnienie sprawczości uczestników w procesie wykorzystywania obrazów generowanych przez AI na przykładzie projektu UnLock. Szczególnie interesująca była relacja między pamięcią miejsca, doświadczeniem społeczności lokalnych i wizualnymi reprezentacjami przyszłości tworzonymi przez systemy sztucznej inteligencji.

Sesja ta wyraźnie pokazywała, że kompetencje AI powinny obejmować również zdolność przeprowadzania audytu technologicznego, oceniania wiarygodności reprezentacji wizualnych i rozumienia społecznych konsekwencji automatyzacji procesów twórczych.

3.8. Etyka informacji, suwerenność cyfrowa i komunikacja obywatelska

Ósma sesja, „Media literacy, information ethics and civic communication", poszerzała perspektywę edukacji medialnej o problematykę demokracji, suwerenności cyfrowej i integralności informacyjnej.

Ana Vojinovic podjęła problem cyfrowej kolonizacji, wskazując na koncentrację władzy technologicznej, wpływ algorytmów i gromadzenie danych jako czynniki ograniczające autonomię jednostek i suwerenność cyfrową państw.

Aysen Sapundzhi zaprezentowała koncepcję budowania bułgarskiego klastra OMSAI, integrującego kompetencje związane z OSINT, monitoringiem mediów, wyszukiwaniem semantycznym i sztuczną inteligencją. Wystąpienie wskazywało na znaczenie współpracy przedsiębiorstw technologicznych, środowisk akademickich, organizacji pozarządowych i instytucji publicznych w budowaniu odporności informacyjnej.

Kai Löser przedstawił zastosowanie AI jako narzędzia wspierającego interdyscyplinarne nauczanie. Szczególnie istotne było odwołanie do modelu Trójkąta Frankfurckiego, obejmującego techniczne funkcjonowanie systemów językowych, ich konsekwencje społeczne i zastosowania edukacyjne.

Wystąpienie Diviny Frau-Meigs koncentrowało się na wpływie zwrotu agentowego (ang. Agentic Turn) na systemy informacyjne, w kontekście wyzwań, przed którymi stają użytkownicy w obliczu dezinformacji oraz treści i funkcjonalności tworzonych przez podmioty niebędące ludźmi (treści „sztucznych" lub „syntetycznych"). W referacie zaprezentowano matrycę „AI / Not to AI", która ma pełnić funkcję swoistego kompasu wspierającego podejmowanie decyzji dotyczących zaangażowania człowieka w interakcje ze sztuczną inteligencją. Jej głównym założeniem jest świadomy wybór, zachowanie sprawczości człowieka oraz integralności informacji, jako kluczowych warunków budowania poczucia sensu i zaufania.

Wspólnym mianownikiem tej sesji było postrzeganie edukacji medialnej jako warunku świadomego uczestnictwa w życiu demokratycznym, a nie wyłącznie jako zestawu umiejętności indywidualnego użytkownika technologii.

3.9. AI w praktyce edukacyjnej i technologicznej oraz kultura cyfrowa, bezpieczeństwo i zaufanie

Sesje dziewiąta A i B obejmowały szeroki zakres zagadnień związanych z praktycznym wykorzystaniem technologii, krytycznym myśleniem i odpowiedzialnością użytkowników.

Wystąpienie Agnieszki Ogonowskiej przedstawiało humanistyczny model kompetencji AI, opracowywany na podstawie badań własnych prowadzonych wśród adolescentów. Model wykracza poza techniczne rozumienie kompetencji, uwzględniając sprawczość, krytyczną refleksyjność, odpowiedzialność i autonomię poznawczą młodych użytkowników, a także znaczenie środowiska rodzinnego, rówieśniczego i edukacyjnego.

Kinga Paszek prezentowała rolę kompetencji cyfrowych w bezpieczeństwie ruchu drogowego, analizując znaczenie nawigacji, aplikacji transportowych i systemów wspomagania kierowcy. Istotnym problemem było ryzyko nadmiernego zaufania do technologii i ograniczenia samodzielnej oceny sytuacji.

Zuzanna Koral skoncentrowała się na wpływie mediów społecznościowych na krytyczne myślenie, zwracając uwagę na rolę algorytmów rekomendacyjnych, emocjonalnych nagłówków i popularności publikacji w procesie oceny informacji.

W sesji 9B Julia Mościbrodzka analizowała problem bezrefleksyjnego korzystania z platform cyfrowych, ekonomii uwagi i samoregulacji. Maria Ligęza przedstawiła dezinformację jako zagrożenie dla demokracji, zaufania społecznego i europejskiej wspólnoty, natomiast Sandra Kubiak podjęła problem romantyzacji przestępców w przekazach popkulturowych i jej konsekwencji pedagogicznych.

Obie sesje wskazywały na potrzebę rozwijania autonomii poznawczej i odpowiedzialności za własne praktyki medialne. Szczególnie istotne było zwrócenie uwagi na to, że sama dostępność narzędzi weryfikacyjnych nie gwarantuje ich wykorzystywania. Edukacja powinna zatem kształtować również nawyki, motywacje i postawy sprzyjające krytycznemu myśleniu.

3.10. Media, reprezentacje i partycypacja

Ostatnia sesja konferencji, „Media, representation and participation", koncentrowała się na relacji między komunikacją, twórczością, wyobraźnią i sprawczością.

Martyna Jankowska przedstawiła analizę zależności pomiędzy typem treści a jakością zaangażowania odbiorców na LinkedIn. Badanie 801 komunikatów opublikowanych w 2025 r. przez mBank, Allegro i PZU wskazało, że treści wizerunkowe i relacyjne częściej generowały reakcje aprobatywne, natomiast treści eksperckie sprzyjały podejmowaniu merytorycznej dyskusji. Wystąpienie zwracało uwagę na ograniczenia mierzenia efektywności komunikacji wyłącznie za pomocą wskaźników ilościowych.

Aldona Guzik i Beata Gazda przedstawiły metafory internetu jako narzędzie analizy relacji młodych dorosłych z technologią. Internet postrzegany jest zarówno jako przyjaciel, przewodnik czy partner, jak i środowisko mogące prowadzić do przeciążenia, zależności i utraty kontroli. Szczególnie ważna była rozbieżność między rozpoznawaniem mechanizmów manipulacji a faktyczną zdolnością przeciwstawiania się ich oddziaływaniu.

Małgorzata Adamska i Jakub Nodzyński zaprezentowali znaczenie psychologii i storytellingu w edukacji medialnej, wskazując na potrzebę przechodzenia od wiedzy o zagrożeniach do trwałej zmiany zachowań. Wykorzystanie mechanizmów poznawczych i narracji może wspierać zapamiętywanie, podejmowanie decyzji i budowanie odporności na manipulację cyfrową.

Sesja końcowa pozwalała spojrzeć na edukację medialną nie tylko jako na proces ochrony przed zagrożeniami, ale również jako na przestrzeń rozwijania wyobraźni, twórczości, komunikacji i aktywnego uczestnictwa społecznego.

4. Najważniejsze wnioski syntetyczne

Analiza problematyki przedstawionej w programie i księdze abstraktów pozwala wyodrębnić kilka zasadniczych wniosków dotyczących kierunków rozwoju edukacji medialnej 4.0.

Po pierwsze, edukacja medialna wymaga przejścia od modelu instrumentalnego do modelu krytyczno-sprawczego.

Umiejętność korzystania z urządzeń i aplikacji nie jest wystarczającym warunkiem świadomego funkcjonowania w środowisku cyfrowym. Niezbędne staje się rozumienie mechanizmów działania platform, algorytmów i systemów AI, a także zdolność oceny ich ograniczeń, interesów i społecznych konsekwencji.

Po drugie, kompetencje cyfrowe i kompetencje AI powinny być rozwijane w ścisłym powiązaniu z dobrostanem.

Ważnym kierunkiem jest uwzględnianie samoregulacji, zarządzania uwagą, poczucia sprawczości, kreatywności i zdolności do konstruktywnego wykorzystywania technologii. Edukacja medialna powinna wspierać nie tylko bezpieczne korzystanie z mediów, lecz również pozytywne doświadczenia związane z aktywnością cyfrową.

Po trzecie, rozpoznawanie dezinformacji należy odróżnić od rzeczywistej odporności na manipulację.

Użytkownicy mogą deklarować świadomość zagrożeń, a jednocześnie udostępniać niezweryfikowane treści, ulegać emocjonalnym mechanizmom wpływu lub nie być w stanie kontrolować własnych praktyk medialnych. Dlatego konieczne jest badanie różnicy między kompetencjami deklarowanymi a kompetencjami rzeczywiście demonstrowanymi w działaniu.

Po czwarte, rozwój AI wymaga poszerzenia tradycyjnego rozumienia kompetencji medialnych.

Współczesna edukacja powinna obejmować nie tylko weryfikację informacji, lecz także krytyczną analizę odpowiedzi chatbotów, audyt modeli generatywnych, rozpoznawanie uprzedzeń algorytmicznych, ocenę syntetycznych obrazów oraz rozumienie mechanizmów automatycznej selekcji i przetwarzania informacji.

Po piąte, edukacja medialna jest zagadnieniem instytucjonalnym i systemowym.

Odpowiedzialność za jej rozwój nie może spoczywać wyłącznie na szkołach i indywidualnych nauczycielach. Konieczna jest współpraca uczelni, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, mediów, środowisk eksperckich i podmiotów technologicznych. Istotne znaczenie mają również odpowiednie regulacje prawne i rozwiązania organizacyjne.

Po szóste, edukacja medialna powinna obejmować perspektywę całożyciową i międzypokoleniową.

Kompetencje medialne i AI są potrzebne zarówno dzieciom i młodzieży, jak i studentom, osobom pracującym, seniorom oraz przedstawicielom zawodów pomocowych i publicznych. Wymaga to różnicowania metod edukacyjnych i uwzględniania specyfiki poszczególnych grup.

Po siódme, należy rozwijać metody pomiaru rzeczywistych kompetencji.

Samoocena użytkowników nie zawsze odzwierciedla ich rzeczywiste możliwości. Konieczne jest łączenie kwestionariuszy z zadaniami praktycznymi, analizą zachowań, obserwacją i metodami jakościowymi. Szczególnie ważne jest badanie tego, czy wiedza i świadomość przekładają się na konkretne decyzje oraz trwałe praktyki.

5. Znaczenie konferencji dla rozwoju koncepcji Edukacji Medialnej 4.0

Istotnym rezultatem merytorycznym wydarzenia jest możliwość ujmowania edukacji medialnej 4.0 jako zintegrowanej koncepcji łączącej rozwój kompetencji, sprawczości, odporności i odpowiedzialności instytucjonalnej.

W perspektywie tej kompetencje medialne, cyfrowe i AI nie powinny być rozpatrywane jako zamknięte katalogi umiejętności, lecz jako dynamiczne zasoby jednostki rozwijane w określonych warunkach społecznych, edukacyjnych i technologicznych.

Szczególnie ważne jest powiązanie trzech wymiarów:

1. **Wymiaru krytycznego** – obejmującego analizę treści, ocenę wiarygodności źródeł, rozumienie mechanizmów algorytmicznych i identyfikację manipulacji.
2. **Wymiaru funkcjonalnego i twórczego** – obejmującego praktyczne wykorzystanie narzędzi cyfrowych i AI, tworzenie treści, rozwiązywanie problemów oraz świadome uczestnictwo w komunikacji.
3. **Wymiaru relacyjnego i społecznego** – obejmującego wsparcie rodziny, rówieśników, środowisk edukacyjnych i instytucji oraz możliwości wykorzystania kompetencji w działaniach obywatelskich.

Takie podejście pozwala rozwijać zarówno koncepcję Pozytywnej Edukacji Medialnej 4.0, jak i szersze modele wyjaśniające zależności między kompetencjami, sprawczością cyfrową, odpornością i dobrostanem.

Konferencja dostarczyła również materiału do dalszych badań porównawczych, w tym badań dotyczących różnych grup pokoleniowych, systemów edukacyjnych i uwarunkowań instytucjonalnych. Szczególnie obiecujące wydaje się łączenie badań nad deklarowanymi kompetencjami z analizą rzeczywistych praktyk użytkowników oraz ich zdolności do podejmowania odpowiedzialnych decyzji w sytuacjach niepewności informacyjnej.

6. Wartość interdyscyplinarna i międzynarodowa wydarzenia

Ważnym atutem koncepcji konferencji było połączenie perspektyw badawczych i doświadczeń pochodzących z różnych krajów. Obecność badaczy reprezentujących m.in. Portugalię, Hiszpanię, Włochy, Finlandię, Słowację, Węgry, Francję, Niderlandy, Bułgarię, Bośnię i Hercegowinę oraz Serbię pozwalała uwzględnić zróżnicowane uwarunkowania edukacji medialnej i polityk cyfrowych.

Międzynarodowy charakter wydarzenia miał znaczenie nie tylko reprezentacyjne, ale przede wszystkim poznawcze. Umożliwiał zestawienie różnych modeli edukacyjnych, rozwiązań instytucjonalnych i praktyk rozwijania kompetencji medialnych, a także wskazywał na wspólne wyzwania związane z dezinformacją, generatywną AI, bezpieczeństwem informacyjnym i ochroną demokratycznego uczestnictwa.

Interdyscyplinarność programu pozwalała natomiast analizować te same zjawiska z różnych punktów widzenia. Problematyka AI była rozpatrywana zarówno jako zagadnienie technologiczne i metodologiczne, jak i pedagogiczne, psychologiczne, prawne, etyczne oraz społeczne. Podobnie dezinformacja była ujmowana nie tylko jako problem jakości informacji,

ale również jako zjawisko związane z emocjami, motywacjami, relacjami społecznymi, polityką i funkcjonowaniem instytucji.

Tego rodzaju połączenie perspektyw stanowi istotną wartość dla dalszego rozwoju badań nad edukacją medialną 4.0.

7. Znaczenie wydarzenia dla działalności Ośrodka Badań nad Mediami UKEN

Konferencja wpisuje się w profil badawczy i edukacyjny Ośrodka Badań nad Mediami Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, w szczególności w działania związane z rozwojem kompetencji medialnych i cyfrowych, edukacją w zakresie sztucznej inteligencji, przeciwdziałaniem dezinformacji oraz badaniem relacji między aktywnością medialną a dobrostanem.

Jej problematyka pozostaje bezpośrednio związana z prowadzonymi w Ośrodku obszarami badawczymi, obejmującymi Pozytywną Edukację Medialną 4.0, kompetencje cyfrowe i AI, doświadczenia pokolenia Alfa oraz młodych dorosłych, a także społeczne i psychologiczne konsekwencje funkcjonowania w środowisku algorytmicznym.

Istotnym elementem było również przedstawienie wyników własnych badań Ośrodka w międzynarodowym kontekście porównawczym. Pozwoliło to powiązać refleksję teoretyczną z materiałem empirycznym i wskazać możliwości dalszego rozwijania modeli edukacyjnych oraz narzędzi pomiarowych.

Wydarzenie stanowiło także ważną przestrzeń budowania relacji z zagranicznymi i krajowymi ośrodkami badawczymi oraz identyfikowania potencjalnych obszarów wspólnych projektów, publikacji i przedsięwzięć edukacyjnych.

Z perspektywy działalności Ośrodka szczególnie ważne jest rozwijanie współpracy międzynarodowej, wymiana dobrych praktyk oraz łączenie badań naukowych z działaniami adresowanymi do nauczycieli, studentów, rodziców, instytucji publicznych i organizacji społecznych.

8. Rekomendacje i perspektywy dalszych działań

Na podstawie analizy zagadnień ujętych w programie i księdze abstraktów można sformułować następujące rekomendacje dotyczące dalszego rozwoju badań i praktyki edukacyjnej:

1. **Rozwijanie zintegrowanych modeli edukacji medialnej 4.0**, łączących DigComp, kompetencje AI, krytyczną edukację medialną, pozytywną psychologię i dobrostan.
2. **Opracowywanie narzędzi pomiaru kompetencji wykonawczych**, pozwalających oceniać rzeczywiste umiejętności weryfikacji informacji, krytycznej oceny odpowiedzi AI, samoregulacji i odpowiedzialnego korzystania z technologii.
3. **Prowadzenie badań porównawczych i podłużnych**, uwzględniających różne grupy wiekowe, środowiska rodzinne, rówieśnicze i edukacyjne oraz zróżnicowane uwarunkowania kulturowe.
4. **Włączanie edukacji AI do programów kształcenia**, z uwzględnieniem wymiaru technicznego, poznawczego, krytycznego, etycznego i społecznego.

5. **Rozwijanie edukacji przeciwdziałającej dezinformacji**, która wykracza poza proste techniki fact-checkingu i obejmuje analizę motywacji, emocji, mechanizmów społecznego wpływu i logiki działania platform.
6. **Wzmacnianie współpracy instytucjonalnej**, zwłaszcza między uczelniami, szkołami, bibliotekami, mediami, organizacjami pozarządowymi i instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo informacyjne.
7. **Uwzględnianie dobrostanu i samoregulacji w edukacji medialnej**, w tym zarządzania uwagą, kontrolowania czasu korzystania z mediów i świadomego kształtowania relacji z technologią.
8. **Rozwijanie działań międzypokoleniowych**, umożliwiających wzajemne uczenie się i ograniczanie wykluczenia cyfrowego, szczególnie w zakresie nowych technologii AI.
9. **Wspieranie interdyscyplinarnych zespołów badawczych**, łączących medioznawstwo, pedagogikę, psychologię, informatykę, prawo i nauki społeczne.
10. **Kontynuowanie międzynarodowej wymiany naukowej**, w tym rozwijanie wspólnych projektów, publikacji i inicjatyw edukacyjnych.

9. Podsumowanie

Konferencja „Edukacja medialna 4.0: Kompetencje – Sprawczość – Ryzyka – Instytucje" stanowi ważną inicjatywę naukową ukierunkowaną na rozpoznawanie i analizowanie współczesnych wyzwań związanych z funkcjonowaniem jednostek i instytucji w środowisku cyfrowym.

Jej zasadniczą wartością merytoryczną jest szerokie, interdyscyplinarne ujęcie edukacji medialnej, wykraczające poza tradycyjne rozumienie kompetencji jako umiejętności technicznego posługiwania się mediami i narzędziami cyfrowymi. W centrum zainteresowania znalazły się relacje między wiedzą, krytycznym myśleniem, autonomią poznawczą, sprawczością, odpornością na manipulację, dobrostanem i odpowiedzialnością społeczną.

Szczególnie istotne jest podkreślenie, że współczesna edukacja medialna musi odpowiadać nie tylko na zagrożenia wynikające z rozwoju technologii, lecz również wykorzystywać jej potencjał do rozwijania kreatywności, współpracy, uczestnictwa obywatelskiego i jakości życia. Wymaga to odejścia zarówno od bezkrytycznego entuzjazmu technologicznego, jak i od podejścia skoncentrowanego wyłącznie na ograniczaniu ryzyka.

W tym sensie edukacja medialna 4.0 może być rozumiana jako zintegrowany model kształcenia, w którym kompetencje techniczne i informacyjne są powiązane z krytyczną refleksją, etyką, twórczością, samoregulacją, dobrostanem i zdolnością do świadomego działania w społeczeństwie cyfrowym.

Zgromadzony materiał naukowy wskazuje na potrzebę dalszego rozwijania badań nad rzeczywistymi mechanizmami kształtowania kompetencji i sprawczości cyfrowej, a także nad rolą środowiska rodzinnego, edukacyjnego i instytucjonalnego w budowaniu odporności jednostek i społeczności.

Wydarzenie wpisuje się tym samym w aktualną debatę międzynarodową nad przyszłością edukacji medialnej, stanowiąc ważną platformę wymiany doświadczeń i rozwijania współpracy między środowiskami akademickimi, instytucjami edukacyjnymi i praktykami społecznymi.

Konferencja potwierdza potrzebę traktowania edukacji medialnej nie jako dodatkowego obszaru kształcenia, lecz jako jednego z fundamentalnych wymiarów przygotowania jednostek i społeczeństw do odpowiedzialnego, krytycznego i sprawczego funkcjonowania w rzeczywistości cyfrowej.